

**ENERGY
TRANSFORMATION
FORUM**

Energietransitie: lichtpuntjes, maar versnelling is nodig

Shell Campus, Den Haag
4 oktober 2023

**ENERGY
TRANSFORMATION
— FORUM —**

Energietransitie: lichtpuntjes, maar versnelling is nodig

Het gesprek over de energietransitie is complex en polariserend. Maar het is cruciaal dat er samenwerking is tussen alle belanghebbenden in de samenleving. Zorgen van burgers en actievoerders moeten goed geadresseerd worden om verdere polarisatie en stagnatie te voorkomen. Alleen een open dialoog kan helpen de onzekerheid te doorbreken die ook bij bedrijven, de politiek en andere stakeholders bestaat. De bevologenheid van jongeren, versterkt door de ervaring van ouderen, kan de sleutel zijn tot een succesvolle transitie. Allard Castelein benadrukt: “We hebben een verantwoordelijkheid naar de wereldwijde gemeenschap om de energietransitie te laten slagen. Als wij, met onze kennis, middelen en expertise, hierin niet slagen, wie dan wel? Nederland heeft de unieke mogelijkheid om een gidsland te zijn in deze transitie.”

Een voorwaarde voor succes is dat de dialoog minder emotioneel wordt, aldus David Sanderse, CEO van Marsh McLennan Nederland. Van de leiders van nu wordt verwacht dat ze open staan voor alle stakeholders, inclusief de A12-bezitters. “De oplossing ligt niet in het innemen van steeds fermere standpunten, maar in echt luisteren naar elkaar,” benadrukt Stephanie Hottenhuis, CEO van KPMG Nederland.

Eelco Hoekstra, Lid Raad van Bestuur van SHV Holdings, wijst op positieve ontwikkelingen zoals de grote vergroeningsprojecten in de Rijnmond, waaronder de waterstoffabriek van Shell. Daarnaast heeft het Planbureau voor de Leefomgeving aangegeven dat de klimaatdoelen voor 2030 haalbaar zijn, mits alles volgens plan verloopt. Echter er heerst in de boardrooms meer onzekerheid dan maatschappelijk wordt gedacht. De uitdaging is complex en benodigd een open dialoog en samenwerking.

Meer balans in de conversatie

Gaandeweg is in het energiedebat meer balans ontstaan tussen de factoren transitie, leverbaarheid en betaalbaarheid. Het is duidelijk dat er verschillende snelheden zijn als je de transitie door de mondiale lens bekijkt. In de global south hebben ze op dit moment andere prioriteiten en zijn ze meer afhankelijk van fossiele brandstoffen. Voor bedrijven is het belangrijk om winstgevend te kunnen verduurzamen.

As Tempelman, CEO van Eneco, heeft zijn visie gedeeld over hoe bedrijven de energietransitie kunnen benaderen. Zijn aanbeveling is om te starten met een grootse ambitie: het leefbaar houden van onze planeet. Hij benadrukt het belang van 'backcasten' en stelt voor om 'carbon budgets' te introduceren, wat hij 'Return on Carbon' noemt, en dit ook toe te passen in klantrelaties. As Tempelman adviseert bedrijven hun roadmap naar een netto nul CO₂-uitstoot extern te laten verifiëren en gebruik te maken van SBTI-doelstellingen. Hij gelooft ook sterk in samenwerking met de overheid. Bedrijven zouden volgens hem de overheid in een positie moeten brengen om hen te ondersteunen, door zelf actief naar oplossingen te zoeken.

Huibert Vigeveno, Downstream & Renewables Director van Shell gaf aan dat oplossingsrichtingen verschillen per sector. Zo ligt in de luchtvaart het gebruik van duurzame brandstof voor de hand, bij auto's is dat elektrisch rijden.

Mensen vormen de sleutel tot verandering. Werknemers die een sterke purpose voelen en bereid zijn zich daarvoor in te zetten, zullen zich optimaal inzetten voor de transitie. Voorwaarde is wel dat ze ook waardering ervaren van hun omgeving. Daar is openheid, empathie en goede communicatie voor nodig. EQ is even belangrijk als IQ in de energietransitie, want die draait niet louter om techniek, maar ook om emotie en perceptie.

Het belang van klimaatrechtvaardigheid

Volgens Kees Vendrik, voorzitter van het Nationaal Klimaat Platform, gebeurt er nu veel meer op het terrein van de energietransitie dan vijf jaar geleden. Plannen zijn veelal rijper, ook die van bedrijven. Burgers zijn heel actief, bijvoorbeeld door energiecoöperaties op te richten. Vendrik ziet het als zijn taak om productieve verbanden te leggen tussen de verschillende lagen in de samenleving die zich met de energietransitie bezighouden. Uit onderzoek dat zijn platform liet verrichten, blijkt dat tweederde van de burgers zich niet alleen zorgen maakt over het klimaat maar ook bereid is er iets aan te doen. Vendrik noemt dat de broodnodige 'maatschappelijke transitie'. Het beeld van de burger die wil dat we van zijn auto en biefstuk afblijven, klopt niet, stelt hij. Wel is het van belang een duidelijk beeld van de duurzame samenleving te schetsen. Waar gaat het de komende dertig jaar naartoe, wat kan de burger verwachten?

De energietransitie is deels een verdelingsvraagstuk. De schaarste moet eerlijk worden verdeeld. 'Klimaatrechtvaardigheid', noemt Vendrik dat. Voor het draagvlak van de transitie is het cruciaal dat de verdeling als eerlijk wordt ervaren. Maar er valt niet te ontkomen aan pijnlijke keuzes. Zo is het volledig verduurzamen van de bestaande industrie geen optie. Ook kunnen niet alle kosten van veranderingen gecompenseerd worden, aldus Kees Vendrik. De transitie vraagt om verbindend leiderschap. De tone of voice van het bedrijfsleven heeft daarbij een grote impact op de politiek.

Gaat de transitie te snel?

Robert-Jan Smits, voorzitter van het college van bestuur van de Technische Universiteit Eindhoven, stelde onlangs dat hij voor de transitie is, maar dat onze infrastructuur het tempo niet aankan. Het elektriciteitsnet raakt verstopt en dat brengt volgens hem onze maakindustrie op de korte termijn in gevaar. We moeten oppassen voor de situatie in Duitsland en niet dezelfde fouten maken.

Manon van Beek, CEO van TenneT, schetste hoe we van een vraaggestuurd naar een aanbodgestuurd energiesysteem gaan: u vraagt wij draaien is onmogelijk bij zon en wind. Bedrijven en huishoudens zullen hun energieverbruik dus deels moeten aanpassen aan het aanbod van deze bronnen. Bernard ter Haar, voorzitter van het Expertteam Energiesysteem 2050, zei dat Nederland nu een verbouwingsperiode in gaat en dat we vooral het positieve resultaat van die verbouwing voor ogen moeten houden.

Onduidelijkheid over de regelgeving maakt dat bedrijven pas op de plaats maken en dat is een risico, zei Frans Everts, president-directeur van Shell Nederland. Faiza Oulahsen, Hoofd Klimaat & Energie en programmadirecteur bij Greenpeace Nederland, had daar wel begrip voor. 'Maar het hoort bij een transitie dat alles piept en kraakt. Ik zou alleen graag zien dat er meer een crisis mentaliteit ontstaat, zoals tijdens de corona pandemie. Bedrijven met grote schoorstenen en dus veel uitstoot moeten minder naar de overheid kijken, maar zelf aan de slag gaan.'

Dat er nog onduidelijkheid bestaat over de aard van de oplossingen hoort bij een transitie. Gezien de ernst van de crisis en de korte tijd die er resteert voor een oplossing, is wel meer sense of urgency nodig.

De verschillende actoren moeten minder naar elkaar kijken en meer samen aan de slag gaan. Het is zaak zo ver mogelijk vooruit te kijken. Beter dan je op 2030 te richten is nagaan hoe een klimaatneutrale economie er in 2045 uit moet zien en van daaruit terugredeneren naar wat dat nu van ons vraagt. Ze haalde een Ierse minister aan die een variant op het begrip FOMO (Fear Of Missing Out) had bedacht: FORBID, Fear Of Retiring Before It's actually Done.

Multidisciplinaire en institutionele samenwerking is de oplossing. De overheid kan het niet alleen, bedrijven niet, NGO's en kennisinstellingen ook niet. Het is essentieel dat partijen elkaar blijven opzoeken en steeds een stapje verder gaan in het bedenken en toepassen van concrete oplossingen bij de verduurzaming van energie. In de kleine successen die we kunnen vieren, zien we daar al het resultaat van. Die weg moet vervolgd worden, waar mogelijk op hogere snelheid.

Dit artikel kwam tot stand naar aanleiding van het Energy Transformation Forum van 4 oktober 2023, georganiseerd door Capgemini, Van Doorne, KPMG, Marsh McLennan, Spencer Stuart en Transformation Forums.

Sprekers waren onder meer David Sanderse, CEO van Marsh McLennan Nederland, Stephanie Hottenhuis, CEO van KPMG Nederland, Frans Everts, president-directeur van Shell Nederland, Eelco Hoekstra, Lid Raad van Bestuur van SHV Holdings, Huibert Vigeveno, Director Downstream, Renewables and Energy Solutions bij Shell, Kees Vendrik, Voorzitter Nationaal Klimaat Platform, As Tempelman, CEO Eneco, Manon van Beek, CEO van TenneT, Bernard ter Haar, voorzitter van het Expertteam Energiesysteem 2050 en Faiza Oulahsen, Hoofd Klimaat & Energie en programmadirecteur bij Greenpeace Nederland.

Energy Transformation Forum in beeld

TRANSFORMATION
— FORUMS —

Stroombaan 4
1181 VX Amstelveen

transformationforums.com